

Empati Becerisine Dayalı Etkinliklerle Desteklenen Sosyal Bilgiler Öğretiminin Öğrencilerin Çevre Bilincine ve Akademik Başarılarına Etkisi**

Yeter KONUK*¹ & Tahsin YILDIRIM²

¹Çankırı Emniyet Müdürlüğü, Türkiye

²Aksaray Üniversitesi, Türkiye

Gönderilme Tarihi: **Kasım 2018** Kabul Tarihi: **Aralık 2018**

Öz:

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilerden biri olan empati becerisinin çevre eğitiminde işe koşulabileceği düşüncesinden yola çıkılan bu çalışma ile sosyal bilgiler dersinde empati becerisine dayalı etkinliklerin öğrencilerin çevre bilincine ve akademik başarılarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Aksaray ilinde bir devlet ortaokulunda iki farklı şubede öğrenim görmekte olan 22'si kız 29'u erkek olmak üzere toplamda 51 öğrenci oluşturmaktadır. Bu çalışmada empati becerisine dayalı etkinliklerin çevre bilincine ve akademik başarıya etkisini incelemek amacıyla; ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel çalışma deseni kullanılmıştır. Verilerin toplanması aşamasında "Çevre Bilinç Ölçeği" ve "Başarı Testi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; iki grup arasında akademik başarıda ortaya çıkan fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamasına rağmen deney grubu öğrencilerinin akademik başarı puanlarındaki artışın daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çevre bilinç ölçeği son test puan ortalamaları incelendiğinde ise istatistiksel olarak deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuçlar, empati becerisine dayalı etkinliklerle desteklenen eğitimin ve uygulamaların deney grubu öğrencilerinin çevre bilinç düzeylerini önemli ölçüde artırdığını göstermektedir. Bu sebeple; sosyal bilgiler dersinde çevre eğitimine ayrılan konu ve kazanımların artırılmasının, öğretmenlerin diğer konuların yetiştirilmesi yönündeki kaygısını azaltacağı, öğrencilerin çevre bilinci kazanmalarına katkı sağlayacak etkinliklerin uygulanmasına fırsat tanıyacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin derslerini, mevcut öğretim programına ek olarak farklı yöntem ve tekniklerle desteklemesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretimi, empati becerisi, etkinlik temelli öğretim, çevre eğitimi

Abstract

The aim of this study is to examine the effect of social studies education supported by empathy-based activities on the students' environmental consciousness and academic achievement in social studies course by the thought of teaching empathy skills in the field of environmental education, which is one of the skills that are intended to be taught to students in social studies course curriculum. The study group consisted of 51 students (22 girls and 29 boys) studying in two different branches in a public secondary school in Aksaray. In this study, in order to investigate the effects of empathy-based activities on environmental consciousness and academic achievement; quasi-experimental design with pre-test-post-test control group was used. The "Environmental Consciousness Scale" and "Success Test" used in the data collection stage. As a result of the research; although there was no statistically significant difference between the two groups in terms of academic achievement, it was concluded

*Sorumlu Yazar E-mail: yeter-konuk6@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0003-1436-2793

**Bu makale birinci yazar tarafından hazırlanan ve Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

that the increase in academic achievement scores of the experimental group students was higher. When the averages of post-test scores of the environmental consciousness scale were examined, statistically significant difference was found in favor of experimental group students. These results show that education and practices enriched with activities based on empathy skills significantly increase the environmental consciousness of experimental group students. Therefore; it is thought that increasing the subjects and acquisitions devoted to environmental education in social studies course will decrease the anxiety of teachers about rushing other subjects as well as giving the students the opportunity to implement activities that will contribute to gaining environmental consciousness. In addition, it is recommended that teachers support their courses with different methods and techniques in addition to the current curriculum.

Keywords: Teaching social studies, empathy skills, activity-based teaching, environmental education

GİRİŞ

Günümüz dünyasının en önemli sorunlarından biri de çevre sorunlarıdır. Çevre sorunları sadece belli bir bölgeyi değil dünyayı ilgilendiren küresel bir sorun olmakla birlikte, sonuçları itibariyle tüm insanlığı cinsiyet, meslek, yaş farkı gözetmeksizin etkilemektedir. Bu kapsamda doğal dengenin ve temiz yaşam alanının korunması ve gelecek nesillere aktarılması tüm insanlığın üzerine düşen ortak bir sorumluluktur. Çevrenin muhafazası sadece çevreci kuruluşların ve kişilerin görevi değildir, eğitim- öğretim tüm kademelerinde çevre eğitime önem verilerek çevre bilincine sahip bireyler yetiştirilmeli ve bu sayede sürdürülebilir çevre için katkı sağlanmalıdır. Bu noktada en önemli görevlerden biride öğretmenlere düşmektedir (Erten, 2004). Nitekim çevre eğitimi ile bireylerin çevreye ve gelecek nesillere karşı sorumluluk bilinci kazanmaları sağlanacaktır (Görümlü, 2003). Çevreyle ilgili duyarlılık ülkemizde her ne kadar son yıllarda artsa da yeterli seviyede değildir. Bu kapsamda gerek okullarda verilen eğitim gerekse toplumda oluşturulmaya çalışılan çevre bilinci olması gereken düzeyde değildir. Birey yalnız kendisine değil çevresindeki insanlara, gelecek nesillere ve doğal ortamdaki diğer varlıklara zarar verdiğinin farkında fakat çevre bilinci kazandırılmadığı için bu farkındalık uygulamaya dönüşmemektedir. İşte bu bilinci kazandırabilmek için son zamanlarda okullarda çevre eğitimi kavramı üzerinde çalışmalar sürdürülmektedir (Arıbaş ve Kara, 2009). Çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması için bireylere çevre bilinci kazandırarak bireylerin bunu bir yaşam biçimi haline getirmeleri sağlanmalıdır (Bertiz, 2010).

Eğitim- öğretim müfredatlarında çevre ile ilgili kazanımlar bazı dersler ve konular dâhilinde yer alsa da çevre sorunlarındaki artış ve çevre sorunlarına karşı bireylerdeki duyarsızlık bunun yeterli seviyede olmadığını göstermektedir. Bir konunun içinde geçirilemeyecek kadar gerekli ve önemli olan çevre eğitime gereken önem verilmeli ve bu sayede bireylerin yaşadığı çevreye karşı duyarlı olması sağlanmalıdır. Dünya'nın doğal koşullarını devam ettirilebilmesi ve insan yaşamının sağlıklı bir şekilde devamı için bu içsel sürecin başarıyla gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Karatekin, 2011).

Çevre eğitiminin başarıya ulaşabilmesinde ve bireylere çevre bilinci kazandırmada farklı yöntem ve teknikler kullanılmakla birlikte bu noktada yapılandırmacı yaklaşımla örtüşen empati becerisi dikkati çekmektedir. Empati becerisi, bireyi merkeze alarak bireyin kendi yaşamından yola çıkıp diğer canlılar hakkında olumlu tutum, duygu ve bilinç geliştirmesini sağlayabilen bir beceridir. Empati, bireyin kendini karşısındaki kişinin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır (Dökmen, 2003). Empati sırasında birey karşısındaki kişiyi anlamaya çalışır ve bu sayede toplumsal sorunların da en aza indirgenmesi

sağlanmış olur. Çünkü toplumsal sorunları anlamak, sorunları ve problemleri çözmek için yol bulmaktır. Empati sayesinde birey, toplumda uzlaşma içinde yaşamını sürdürebilir ve kabul görür (Genç ve Kalafat, 2010). Nitekim insanlarla empati kuran kişiler aynı zamanda doğa ile de empati kurmaktadır. Başka bir ifadeyle empati becerisi gelişmiş bireyler doğayı koruma noktasında daha duyarlıdırlar (Elikesik, 2013).

İlgili literatür incelendiğinde empati becerisinin, ahlaki davranışlar ve çevresel davranışlar (Berenguer, 2007; Erken, 2009; Berenguer, 2010; Uzun, 2014) üzerinde etkili olduğu ifade edilebilir. Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilerden biri olan empati becerisinin çevre eğitimi açısından önemi dikkate alındığında empati becerisi ile desteklenen sosyal bilgiler öğretiminin çevre eğitimine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Bu çalışmada, empati becerisine dayalı etkinliklerle desteklenen sosyal bilgiler öğretiminin, öğrencilerin çevre bilinci ve akademik başarılarına etkisinin incelenmesi amaçlanmış ve bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin çevre bilinci ve akademik başarı ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Kontrol grubu öğrencilerinin çevre bilinci ön test- son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Deney grubu öğrencilerinin çevre bilinci ön test- son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin çevre bilinci son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Kontrol grubu öğrencilerinin başarı ön test- son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Deney grubu öğrencilerinin başarı ön test- son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin başarı son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada empati becerisinin çevre bilincine ve akademik başarıya etkisini incelemek amacıyla; ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel çalışma deseni kullanılmıştır. Bu kapsamda grupların belirlenmesinde eşleştirilmiş desen kullanılmıştır. Bu desende iki grup eşleştirilerek işlem gruplarına seçkisiz bir şekilde atanmaktadır. Ancak, eşleştirme çalışmaya dahil edilen grupların denk olduğunu garanti etmez (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Aksaray il merkezinde bulunan bir devlet ortaokulunda öğrenim görmekte olan 51 altıncı sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Seçilen okulun merkezde olması, öğretmenlerin yapılacak olan çalışmaya istekli olmaları ve öğrenci profillerinin evreni temsil edebilecek seviyede olması çalışma gruplarının belirlenmesinde etkili olmuştur. Deney ve kontrol grubunun belirlenmesinde öğrencilerin başarı seviyelerinin birbirine yakın olmasına ve iki şubenin dersine de aynı öğretmenin girmesine dikkat edilmiş, böylece öğrenci akademik başarı düzeyinden veya

öğretmen etsinden doğacak farklılıkların ve ölçme hatalarının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öğrenci sayıları, öğrenci başarıları birbirine yakın olarak seçilen sınıflardan 6/A deney grubu olarak belirlenirken, 6/C kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Kontrol gurubu 12 kız, 14 erkek olmak üzere toplam 26 öğrenci, deney gurubu 10 kız ve 15 erkek olmak üzere toplam 25 öğrenciden oluşmaktadır. Deney ve kontrol grubunun deneysel işlemler öncesinde başarı testi ve çevre bilinç ölçeğinden almış olduğu puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu (Tablo 4; Tablo 9) çalışmanın başında grupların birbirine denk olduğunu göstermektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini elde etmek amacıyla iki tür ölçme aracı kullanılmıştır. Geçerliği ve güvenilirliği sağlanmış Uzun, Sağlam ve Varnacı Uzun (2008) tarafından geliştirilmiş 10 maddeden oluşan 3'lü Likert tipi "Çevre Bilinç Ölçeği" ve araştırmacı tarafından ünite kazanımları ve uzman görüşleri dikkate alınarak hazırlanan 25 soruluk "Başarı Testi" ön test ve son test olarak öğrencilere uygulanarak veriler elde edilmiştir. İlköğretim öğrencilerine yönelik olarak Uzun vd., (2008) tarafından geliştirilen çevre bilinç ölçeğinin kapsam ve görünüş geçerliği uzman görüşü ile yapı geçerliği ise faktör analizi ile sağlanmıştır. Ölçeğin cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ise $\alpha=0.71$ olarak bulunmuştur. Başarı testi için araştırmacı tarafından gerekli literatür taranarak ilgili kaynaklar incelenmiş altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi "Ülkemizin Kaynakları" ünitesi odaklı ve 30 sorudan oluşan madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzu 3 uzman tarafından incelenmiş ve uygun görülen 26 soru ile uygulamanın yapılacağı okuldan başka bir okulda başarı testinin pilot uygulaması yapılmıştır. Gerçekleştirilen pilot uygulama sonucunda elde edilen verilerin madde güçlük indeksi ve güvenilirliği analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda alt grup ve üst grup puanlarına bakılarak bir soru çıkarılmış ve 25 soruluk başarı testinin madde güçlük indeksi 0,53 olarak bulunmuştur. Madde güçlük indeksi 0 ve 1 arasında değer alır. Madde güçlük indeksi 0' a yaklaştıkça soru zorlaşırken 1'e yaklaştıkça soru kolaylaşır. Uygun görülen madde güçlük indeksinin 0,50 olmasıdır (Büyüköztürk vd., 2017). Bu sebeple hazırlanan başarı testinin madde güçlük seviyesinin olması gereken düzeyde olduğu söylenebilir. Testin güvenilirliğini saptamak için KR-21 kullanılmış ve güvenilirlik 0,81 olarak bulunmuştur. Büyüköztürk vd. (2017)' ne göre testin güvenilirliğinin 0,70 ve üzeri bir değerde olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında da başarı testinin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Çevre bilincine ait veriler analiz edilirken, ölçek maddelerine 3 (katılıyorum), 2 (kısmen katılıyorum) ve 1 (katılmıyorum) şeklinde değerler verilmiştir. Başarı testinde ise doğru yanıtlara 1(bir), yanlış yanıtlara 0 (sıfır) değeri verilmiştir. Araştırmanın alt problemlerine uygun olarak bağımlı ve bağımsız gruplar için t- testi, Mann Whitney U Testi, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Verilere ait normallik dağılım durumu ShapiroWilk ile test edilmiştir.

Araştırmanın İşlem Basamakları

- Uygulama öncesi
- Uygulama süreci
- Uygulama sonrası

• Uygulama Öncesi

- Konuyla ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra ders içeriği öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarının detaylı incelemesi gerçekleştirilmiştir.
- İncelemeler sonucunda çalışma konusuna uygun olduğu düşünülen 6. sınıf “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi seçilmiş, ders içeriği ile uyumlu ve empati becerisine dayalı etkinlikler uzman görüşüne sunulmuş ve tasarlanmıştır.
- Verileri elde etmek için, Uzun vd., (2008) tarafından geliştirilen “Çevre Bilinç Ölçeği” için gerekli izinler alınmış ve araştırmacı tarafından ünite kazanımları ve uzman görüşler dikkate alınarak oluşturulan 25 soruluk Başarı Testi hazırlanmıştır.
- Çalışma kapsamında sosyal bilgiler dersi “Ülkemizin Kaynakları” ünitesi seçilmiştir. Bu ünitenin belirlenmesinde amaç ilgili ünite; çevre ile ilgili kazanım ve konuların yer alması ayrıca empati becerisiyle alakalı olduğu düşünülen ve bu ünite kapsamında doğrudan verilecek değer olan “sorumluluk” değerinin yer almasıdır. Nitekim Yontar (2013) “sosyal bilgiler programında kazandırılması hedeflenen sorumluluk değeri ve empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi” başlıklı çalışmada, öğrencilerin empati ve sorumluluk düzeyleri arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğunu ve empati seviyelerinin, sorumluluk düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu tespit etmiştir.
- Araştırma için gerekli izinler alındıktan sonra, belirlenen okula gidilerek kurum müdürü ve sosyal bilgiler öğretmenine araştırma konusunda gerekli bilgilendirme yapılmıştır.

• Uygulama Süreci

- Deney grubunda araştırmacı tarafından hazırlanan empati becerisi ile zenginleştirilen etkinliklerle öğretim yapılırken, kontrol grubunda ise mevcut öğretim geleneksel olarak devam etmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada deney grubunda empati becerisine dayalı bir eğitim yapılırken, kontrol grubunda mevcut eğitim planından farklı bir eğitim yapılmamıştır.
- Uzun vd., (2008) tarafından geliştirilen “Çevre Bilinç Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Başarı Testi” ülkemizin kaynakları ünitesine başlamadan önce ön test olarak uygulanmıştır.
- Araştırmacı tarafından hazırlanan empati becerisine dayalı etkinlikler öğretmene teslim edilerek gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır.
- Sosyal bilgiler öğretmeni dört hafta boyunca deney grubunda araştırmacının hazırladığı etkinlikler (Tablo 1) ve planlama doğrultusunda ders işlerken, kontrol grubunda mevcut programdaki eğitim planı ile ders işlemiştir.

Tablo 1. Etkinlik (Etk) Akışı

| | |
|-------------|---|
| 1. HAFTA | <ul style="list-style-type: none"> • Etk.1: Toprak kirliliği ile ilgili görsel ve gazete haberi. • Etk.2: Çevre kirliliği animasyon gösterimi • Etk.3: Bir arı olduğunu düşün etkinliği • Etk.4: Çevre kirliliği ve önlemler |
| 2. HAFTA | <ul style="list-style-type: none"> • Etk.5: “Nefesimiz kesiliyor hisset!!!” drama etkinliği • Etk.6: Orman yangını görseli ve gazete haberleri • Etk.7: Madenler çıkarılırken ve işlenirken dikkat!!! • Etk.8: “Temiz su sağlıktır, gelecek için şanstır” etkinliği |
| 3. HAFTA | <ul style="list-style-type: none"> • Etk.9: “Günlük” etkinliği • Etk.10: Güneş Paneli ile ilgili görsel ve gazete haberleri • Etk.11: “Gelecekte öykü” |

| | |
|---------------------|---|
| 4. HAFTA | • Etk.12: “E-fatura” drama etkinliği |
| | • Etk.13: Bilinçsiz tüketim ve sonuçları animasyon gösterimi |
| | • Etk.14: “Resimleri renklerle doğa renksiz kalmamasın” etkinliği |
| | • Etk.15: “Sen karar ver” etkinliği |
| | • Etk.16: “Gelecekte geçmişe mesaj ver” etkinliği |

Tablo 2 de araştırma kapsamında uygulanan etkinliklerden biri olan “Gelecekte öykü” etkinliğine ait örnek etkinlik planına yer verilmiştir.

Tablo 2. Örnek Etkinlik Planı

| | |
|----------------------------|--|
| Etkinliğin Adı | Etk 11 “Gelecekte Öykü” |
| Öğrenme Alanı | Üretim, Dağıtım ve Tüketim |
| Ünite | Ülkemizin Kaynakları |
| Kazanım | Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkisini tartışır |
| Anahtar Kavramlar | Çevre, Doğal kaynaklar, Sorumluluk, Gelecek |
| Gerekli Materyaller | Kalem, Kağıt |
| Etkinliğin Uygulama Süreci | Etkinlik öğrencilere dağıtılır ve yönergeyi okuyarak etkinliği tamamlamaları istenir. **Yıllar geçmiş sorumsuz ve bencil insan davranışları yüzünden doğa katledilmiş, orman alanları ve yeşil alanlar tahrip edilmiş ve su kaynakları tükenmiştir. Artık çocuklar ağacı ve yeşili resimlerden görür olmuş, çevre kirliliği yüzünden insanlar ve diğer canlılar için sağlıklı yaşam alanları kalmamıştır... Şimdi böyle bir ortamda yaşadığını düşün ve aşağıdaki anahtar kelimelerden de yararlanarak hissettiklerini ve düşüncelerini anlatan bir hikaye yaz. *korku *su kaynaklarının yok olması *sorumluluk *sağlık *çocuklar *çevre *ormanlar *pişmanlık *doğaya saygı *canlılar * doğal kaynaklar *çevre kirliliği *gelecek |
| Değerlendirme | Hikayeyi yazarken neler hissettin? Yazdığın hikaye ile ne anlatmak istedin? Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkileri nelerdir? |

• Uygulama Sonrası Süreç

- Dört hafta sonunda deney ve kontrol grubuna çevre bilinç ölçeği ve başarı testi tekrar uygulanarak son test gerçekleştirilmiştir. Uygulama sonunda elde edilen veriler analiz edilerek çalışmanın bulguları ortaya konulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde, empati becerisine dayalı etkinliklerle desteklenen öğretimin öğrencilere çevre bilinci kazandırmaya ve öğrencilerin akademik başarılarına etkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmanın bulgularına ve yorumlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. Çevre Bilinç Ölçeği Verilerinin Normallik Analizi Sonuçları

| | Shapiro-Wilk | | |
|----------|--------------|----|------|
| | Statistic | df | Sig. |
| Ön test | ,974 | 51 | ,314 |
| Son test | ,960 | 51 | ,085 |

Tablo 3 incelendiğinde çevre bilinci ölçeği verilerinin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Çevre Bilinci Ön Test Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

| | | N | \bar{X} | Ss | t | p |
|----------------------|---------------|----|-----------|------|-------|------|
| Çevre Bilinci Ölçeği | Deney Grubu | 25 | 23,40 | 2,73 | -,618 | ,539 |
| | Kontrol Grubu | 26 | 22,84 | 3,58 | | |

Tablo 4 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin ön test puan ortalamalarının ($X=23,40$) ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test puan ortalamalarının ($X=22,84$) olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($t_{(24)} = -,618$; $p>0,05$). Elde edilen bu bulgu çalışmanın başında deney ve kontrol gruplarının denk olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Kontrol Grubunun Öğrencilerinin Çevre Bilinci Ön test- Son test Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

| | | N | \bar{X} | ss | t | p |
|----------------------|----------|----|-----------|------|-------|------|
| Çevre Bilinci Ölçeği | Ön test | 26 | 22,84 | 3,58 | 3,813 | ,001 |
| | Son test | 26 | 18,53 | 4,10 | | |

Tablo 5 incelendiğinde kontrol grubu öğrencilerinin çevre bilinci ön test ($X=22,84$) ve son test ($X=18,53$) puanları arasında 4.3 puanlık bir ortalama farkının olduğu anlaşılmaktadır. Analiz sonuçlarına göre söz konusu farkın ön test lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($t_{24} = 3,813$; $p<0,01$).

Tablo 6. Deney Grubu Öğrencilerinin Çevre Bilinci Ön test- Son test Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

| | | N | \bar{X} | ss | t | p |
|----------------------|----------|----|-----------|------|--------|------|
| Çevre Bilinci Ölçeği | Ön test | 25 | 23,40 | 2,73 | -5,911 | ,000 |
| | Son test | 25 | 26,12 | 1,56 | | |

Tablo 6 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin çevre bilinci ön test ($X=23,40$) ve son test ($X=26,12$) puanları arasında 2.7 puanlık bir ortalama farkının olduğu ve söz konusu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($t_{(24)} = -5,911$; $p<0,001$). Elde edilen bu bulgu, çalışma sonucunda deney grubu öğrencilerinin çevre bilincinin anlamlı düzeyde arttığını göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Çevre Bilinci Son Test Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

| | | N | \bar{X} | ss | t | p |
|----------------------|---------------|----|-----------|------|--------|------|
| Çevre Bilinci Ölçeği | Deney Grubu | 25 | 26,12 | 1,56 | -8,656 | ,000 |
| | Kontrol Grubu | 26 | 18,53 | 4,10 | | |

Tablo 7 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin son test puan ortalamasının ($X=26,12$) ve kontrol grubu öğrencilerinin son test puan ortalamasının ($X=18,53$) olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin çevre bilinç ölçeği son test puan ortalamaları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($t_{24} = -8,656$; $p<0,001$).

Tablo 8. Başarı Testine İlişkin Normal Dağılım Durumu

| | Shapiro-Wilk | | |
|----------|--------------|----|------|
| | Statistic | df | Sig. |
| Ön test | ,902 | 51 | ,000 |
| Son test | ,940 | 51 | ,012 |

Tablo 8 incelendiğinde başarı testine ait verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır ($p < 0,05$).

Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi Ön Test Puanlarının Analizine İlişkin Sonuçlar

| | | N | \bar{X} | ss | U | p |
|--------------|---------------|----|-----------|------|--------|------|
| Başarı Testi | Deney Grubu | 25 | 18,68 | 3,92 | 227,00 | 0,64 |
| | Kontrol Grubu | 26 | 15,88 | 4,74 | | |

Tablo 9 incelendiğinde, kontrol grubu öğrencilerinin ($X=15,88$) ve deney grubu öğrencilerinin ($X=18,68$) puanları arasında 2.8 puanlık bir fark olmasına rağmen yapılan analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır ($U=227,00$; $p > 0,05$). Elde edilen bu bulgu çalışmanın başında grupların denk olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 10. Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi Ön Test - Son Test Puanlarının Analizine İlişkin Sonuçlar

| | | N | \bar{X} | ss | z | P |
|--------------|----------|----|-----------|------|--------|------|
| Başarı Testi | Ön test | 26 | 18,68 | 3,92 | -1,403 | ,160 |
| | Son test | 26 | 17,00 | 4,29 | | |

Tablo 10 incelendiğinde kontrol grubu öğrencilerinin başarı ön test puanları ($X=18,68$) ve son test ($X=17,00$) puanları arasında 1.6 puanlık bir ortalama farkının oluştuğu anlaşılmaktadır. Ancak yapılan analiz sonucunda söz konusu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($z = -1,403$; $p > 0,05$). Bu bulgu mevcut program dahilinde işlenen dersin kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarıları üzerinde anlamlı bir fark ortaya koymadığını göstermektedir.

Tablo 11. Deney Grubu Öğrencilerinin Başarı Ön Test- Son Test Puanlarının Analizine İlişkin Sonuçlar

| | | N | \bar{X} | ss | z | p |
|--------------|----------|----|-----------|------|--------|------|
| Başarı Testi | Ön test | 25 | 15,87 | 4,84 | -1,614 | ,107 |
| | Son test | 25 | 18,66 | 6,10 | | |

Tablo 11 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin başarı testi, ön test ($X=15,87$) ve son test ($X=18,66$) puanları arasında 2.7 puanlık bir ortalama farkın oluştuğu anlaşılmaktadır. Yapılan t-testi analizi sonucunda söz konusu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($z = -1,614$; $p > 0,05$). Deney grubunda saptanan bu fark istatistiksel olarak her ne kadar anlamlı olmasa da deney grubu öğrencilerinin başarı puanlarındaki artış kontrol grubu öğrencilerinin başarı puanlarındaki artıştan daha yüksektir.

Tablo 12. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi Son Test Puanlarının Analizine İlişkin Sonuçlar

| | | N | \bar{X} | ss | U | P |
|--------------|---------------|----|-----------|------|---------|------|
| Başarı Testi | Deney Grubu | 25 | 18,66 | 6.10 | 233,500 | ,084 |
| | Kontrol Grubu | 26 | 17.00 | 4.20 | | |

Tablo 12 incelendiğinde deney grubu öğrencilerinin başarı son test puan ortalamalarının ($X=18,66$) ve kontrol grubu öğrencilerinin başarı son test puan ortalamalarının ($X=17,00$) olduğu görülmektedir. Yapılan analizlere göre başarı testi son test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($U=233,500;p>0,05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonucunda deney ve kontrol grubu çevre bilinç ölçeği son test puan ortalamaları incelendiğinde (Tablo 7) deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Yontar (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin empati becerileri ve sorumluluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Empati becerisinin ahlaki davranışlar üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmaların (Uzun, 2014; Erken, 2009) sonucunda empati becerisinin ahlaki davranışları olumlu yönde etkilediği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, Şüyün (2010) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin çevreyi algılamalarının iyi ancak bilinçli çevresel davranışlarının yeterli seviyede olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında empati becerisine dayalı etkinliklerin öğrencilerin ahlaki davranışlarını, sorumluluk düzeylerini ve bu doğrultuda çevre bilincini olumlu yönde etkileyeceği ifade edilebilir.

Yapılandırmacı yaklaşım düşünen, eleştiren ve üreten derslerde öğretmenin rehberliğinde daha aktif rol alan öğrenciler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma sonucunda öğrencilerin başarı testi puanlarında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemekle birlikte deney grubu başarı ön test- son test puanları (Tablo 11) arasındaki farkın kontrol grubu öğrencilerinin puan farkından (Tablo 10) daha yüksek olması, empati becerisine dayalı etkinliklerle desteklenen öğretimin öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediğini göstermesi açısından önemlidir. Yontar (2013) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler dersi başarısı ile empati becerisi arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte çalışmada öğrencilerin akademik başarıları arttıkça empati becerilerinin de arttığı saptanmış, öğrencilerin akademik başarılarının empati düzeylerinin yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Keskin (2007)' in gerçekleştirdiği çalışmada empatik beceriler işe koşularak işlenen sosyal bilgiler dersinde hem empatik öğrenme sürecinin arttığı hem de diğer alanlarda (bilişsel, duyuşsal, ahlâkî ve sosyal beceriler) olumlu yönde bir artış gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Empati becerisine dayalı etkinliklerle desteklenen derslerde öğrencilerin daha aktif ve dikkat düzeylerinin daha yüksek olacağı düşünüldüğünde, empati becerisine dayalı etkinliklerle desteklenen sosyal bilgiler derslerinin, öğrencilerin akademik başarılarına bununla birlikte çevre bilinci kazanmalarına katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Ergin (2011)'in yapmış olduğu çalışma sonucunda sosyal bilgiler dersinin öğrencilerde çevre bilinci geliştirmede etkili bir ders olduğu, ancak sosyal bilgiler ders kitaplarında çevre ile ilgili konularda içerik yönünden eksikliklerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın bulguları ışığında ortaya konulan aşağıdaki önerilerin ilgili alan yazına ve çevre eğitimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir

- Öğretim programlarında çevre eğitimine ayrılan konu ve kazanımların artırılması önerilmektedir. Bu sayede öğretmenlerin diğer konuların yetiştirilmesi yönündeki kaygısını azaltacak hem de öğrencilerde çevre bilinci oluşturacak etkinliklere fırsat tanıyacağı düşünülmektedir.

- Beceri ve değerlerin aktarımı konusunda öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarıyla desteklenmesi veya bu konu ile ilgili seminer, sempozyum vb. çalışmalara katılımları teşvik edilmelidir.
- Çevre eğitimi ve öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler üzerine akademik çalışmalar ve projelerin artırılması yönünde teşvik edici uygulamalar yapılmalıdır.
- Gerçekleştirilen bu çalışmanın çevre ile ilgili konu ve kazanımların yer aldığı diğer sınıf düzeylerinde ve derslerde gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Arbaş, K. ve Kara, H. (ed.). (2009). *21.yüzyıl ve çevre*. Uşak: Elik Yayınları.
- Berenguer, J. (2010). The effect of empathy in environmental moral reasoning. *Environment and Behavior*, 42(1), 110-134.
- Berenguer, J. (2007). The effect of empathy in proenvironmental attitudes and behaviors. *Environment and Behavior*, 39(2), 269-283.
- Bertiz, H., (2010). *Dramanın çevre bilinci oluşturmadaki rolü ve etkiliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Ç. E., Akgün, E. A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 23. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Dökmen, Ü. (2003). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Elikesik, M. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminde empati ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Ergin, E. (2011). *Çevre bilinci geliştirmede sosyal bilgiler dersinin rolüne ilişkin öğretmen görüşleri (Elazığ İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Erken, M. (2009). *Empati becerisinin ahlaki davranışlar üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır?. *Çevre ve İnsan Dergisi*. 65(66), 1-13.
- Genç, S. ve Z., Kalafat, T. (2010). Öğretmen adaylarının empatik becerileri ile problem çözme becerileri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(2), 135-147.
- Görümlü, T. (2003). *Liselerde çevreye karşı duyarlılığın oluşturulmasında çevre eğitiminin önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karatekin, K. (2011). Sosyal bilgilerde çevre eğitimi. R. Turan, A. M. Sünbül, H. Akdağ (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar 2*, Ankara: Pegem Akademi.
- Keskin, S. (2007). *Sosyal bilgiler derslerinde empati becerilerine dayalı öğretim tekniklerinin kullanılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şüyük, B. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik bilinç ve algılamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uzun, N., Sağlam, N. ve Varnacı Uzun, F. (2008). Yeşil sınıf modeline dayalı uygulamalı çevre eğitimi projesinin çevre bilinci ve kalıcılığına etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 9(1), 59-74.
- Uzun, Y. (2014). *Din öğretiminde empati becerisine dayalı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yontar, A. (2013). *Sosyal bilgiler programında kazandırılması hedeflenen sorumluluk değeri ve empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EXTENDED ABSTRACT***Effect of Social Studies Education Supported by Empathy-Based Activities on Students' Environmental Consciousness and Academic Achievements******Introduction***

Although environmental gains in education curricula take part in some courses and subjects, the increase in environmental problems and insensitivity to environmental problems in individuals show that this is not enough. It is necessary to give importance to environmental education which is necessary and important enough to be passed within a subject, by this means it should be ensured that individuals are sensitive to the environment they live. This internal process must be carried out successfully so that human life can be maintained in a healthy way due to the continuation of natural conditions of the world (Karatekin, 2011). Different methods and techniques are used to achieve environmental education and to provide environmental consciousness to individuals. In this context, empathy skill overlapping with constructivist approach draws attention. In fact, empathy skill is a skill that enables the individual to develop a positive attitude, emotion and consciousness about the other life forms through individual's own life by taking the individual into the center. Empathy is the skill that understanding the feelings and thoughts of the person correctly by placing himself to the individual's place (Dokmen, 2003). During empathy, the individual tries to understand the person and thus the social problems are minimized. Because understanding social problems is to find a way to solve problems. Through empathy, the individual can live and be accepted in a consensus in society (Genc & Kalafat, 2010). Considering the importance of empathy skills in terms of environmental education, which is one of the skills that are intended to be acquired by the students within the scope of social studies course, it can be said that the development of this skill in students will contribute to an effective environmental education. In this study, it is aimed to investigate the effect of social studies teaching which is carried out by empathy skills on the students' environmental consciousness and academic achievement and in this direction; answers to the following questions were sought.

- Is there a significant difference between the environmental consciousness and academic achievement pre-test scores of the experimental and control group students?
- Is there a significant difference between the pre-test and post-test scores of the control group students?
- Is there a significant difference between the pre-test and post-test scores of the experimental group students?
- Is there a significant difference between the post-test scores of the experimental and control group students?
- Is there a significant difference between the achievement pre-test and post-test scores of the control group students?
- Is there a significant difference between the achievement pre-test and post-test scores of the experimental group students?
- Is there a significant difference between the achievement post-test scores of the experimental and control group students?

Method

In this study, in order to examine the effects of empathy skills on environmental consciousness and academic achievement; quasi-experimental design with pre-test-post-test control group was used. The study group consisted of 51 sixth grade students studying in a public secondary school in the city center of Aksaray in 2015-

2016 academic year. The number of students and student successes were determined as close to each other and 6/A class determined as experimental group, while 6/C class was determined as the control group.

Two types of measurement tools were used in this study. The 3-point Likert-type “Environmental Consciousness Scale” consisting of 10 items developed by Uzun, Sağlam and Vamacı Uzun (2008) with validity and reliability and the 25-item “Achievement Test” which was prepared by the researcher based on unit gains and expert opinions was applied to the students as pre-test and post-test. While analyzing environmental consciousness data, 3 (agree), 2 (partially agree) and 1 (disagree) values were given to the scale items and a score for each student was obtained. In the achievement test, the correct answers are given as 1 (one) and the wrong answers as 0 (zero). For the dependent and independent groups, t-test, Mann Whitney U Test and Wilcoxon Signed Ranks Test were used. Normality distribution of the data was tested with Shapiro Wilk.

Result and Discussion

As a result of the study, it was found that there was a statistically significant difference in favor of the experimental group when examining the average scores of the environmental consciousness scale final test. In the research conducted by Yontar (2013), a significant relationship was found between the students' empathy skills and responsibility levels. It has been emphasized that empathy skills positively affect moral behaviors as a result of studies on the effect of empathy on moral behaviors (Uzun, 2014; Erken, 2009). However, in the study conducted by Suyun (2010), it was concluded that the students' perceptions of the environment are good but their conscious environmental behaviors are not sufficient. From this point of view, it can be stated that activities based on empathy skills will have a positive impact on students' moral behaviors, responsibility levels and environmental consciousness.

The constructivist approach aims at educating students who is thinking, criticizing and producing and takes a more active role in the guidance of teachers. At the end of the study, no significant difference was found between the groups according to the achievement test scores of the students. The difference between the pre-test and post-test scores of the students in the experimental group was higher than the control group students' scores and this is important to show that education supported by empathy-based activities positively affects student achievement. In the study conducted by Yontar (2013), it is stated that there is a direct relationship between the success of social studies lesson and empathy skills. In the study, it was found that the academic achievement of the students increased as the empathy skills increased and the academic achievement of the students was found to be the predictor of the empathy levels. In the study conducted by Keskin (2007), it has been determined that in the course of social studies which is conducted by employing empathic skills, there is a positive increase both in the empathic learning process and in other areas (cognitive, affective, moral and social skills).

As a result of the study, it can be said that social studies education supported by activities based on empathy skills contribute to the students' environmental consciousness levels and academic success.